

O. Konyk, Doktor of History, Prof.
Kherson National University, Kherson, Ukraine

KYIV UNIVERSITY IN BIOGRAPHIES OF THE RUSSIAN EMPIRE'S STATE DUMA MEMBERS DELEGATED FROM UKRAINIAN PROVINCES

The article examines the place of the Kyiv university in the life of a group of deputies from Ukrainian provinces in the State Duma of the Russian Empire, their personal composition, basic sociocultural descriptions and the degree of involvement to their alma mater

Keywords: State Duma, Russian Empire, Kyiv university, deputies, Ukrainian provinces.

УДК 930:94(3):378.4 (477-25)"18"

А. Крижевський, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АНТИКОЗНАВСТВА В УНІВЕРСИТЕТІ СВ. ВОЛОДИМИРА В 60 – 80-Х РОКАХ ХІХ СТ.

В статті розглядається розвиток антикознавства в університеті Св. Володимира в контексті змін на історико-філологічному факультеті в 60 – 80-х роках ХІХ ст. Проаналізовано особливості викладання антикознавчого комплексу дисциплін після створення відділень на факультеті та розподілу між ними предметів.

Ключові слова: Університет Св. Володимира, антикознавство, історико-філологічний факультет, статут 1863 року, історія античності.

Розвиток антикознавства в університеті Св. Володимира в зазначений період дуже тісно пов'язаний зі структурними змінами на історико-філологічному факультеті. Поділ його на відділення, плутанина з розподілом предметів між ними, плінність кадрів наклали свій відбиток на еволюцію антикознавства. Тому для висвітлення особливостей розвитку антикознавства потрібно з'ясувати умови, що склалися на факультеті, простежити структурні зміни та окреслити групи предметів, які опановували майбутні фахівці з античності.

Ще на початку 60-х років розпочалося протистояння історико-філологічного факультету і Ради університету, викликане небажанням факультетської спільноти поновити на посаді екстраординарного професора на кафедрі Всесвітньої історії В.Я. Шульгіна. Згодом, було відмовлено у продовженні служби після вислуги років ще декільком професорам факультету (А.К. Деллену, І.Я. Нейкірху, С.С. Гогоцькому, А.І. Селіну, О.І. Ставровському та ін.). Однак, у зв'язку зі скрутною ситуацією з університетськими кадрами декотрих із них указом міністра освіти Д.А. Толстого було повернуто на попередні посади в 1869 році [9, с. 146-147].

Таким чином, історико-філологічний факультет в кінці 60-х років перебував у вкрай скрутному стані. Кафедри грецької і римської словесності та старожитностей певний час були вакантними. Від потрясінь середини 60-х років факультет відходив дуже довго. Так, за уставом 1863 року згідно зі штатним розписом історико-філологічний факультет міг мати 8 ординарних професорів, 4 екстраординарних і 7 штатних доцентів. А на 1874 рік в штаті факультету було 3 ординарних, 1 екстраординарний професор і 8 доцентів [3, арк. 13в].

Суттєво вплинув на розвиток антикознавства новий статут 1863 року, з прийняттям якого змінилася і структура історико-філологічного факультету. Було відкрито три нові кафедри (загальна кількість доведена до 11) та створено три відділення. Розподіл студентів між ними відбувався при вступі, однак у перші два роки предмети були спільні, а з п'ятого семестру розпочиналася спеціалізація. Незабаром з'ясувалися недоліки такої системи. В 1872 році професору В.І. Модестову було доручено розробити новий проект поділу [2]. Різниця між діючим варіантом і пропозиціями Модестова полягала в наступному: 1) розподіл студентів між відділеннями відбувався після четвертого семестру і складання півкурсівих іспитів; 2) повертався поділ на головні та дру-

горядні предмети (існував на початку 60-х); 3) більш акцентована спеціалізація після вибору відділення.

Прикладом практичного втілення останнього пункту можна вважати набір дисциплін на класичному та історичному відділеннях. Зокрема, студентам-класикам за цим проектом повинна викладатися історія, філософія та історія мистецтва лише античної доби. Студенти історичного відділення слухали би розділи цих предметів. (за виключенням історії), присвячені середньовіччю та новому часу [2, арк. 263в.-27].

Також на класичному відділенні залишався акцент на грецьку і латинську словесність (коментування авторів, старожитності, історія словесності і літератури). Студенти історичного зосереджували увагу на всіх періодах всесвітньої і російської історії. В ранг допоміжних для студентів-істориків відводились грецька мова і латина [2, арк. 27-273в.]. Цей проект після обговорення на факультеті був направлений в Раду Університету, а звідти в міністерство. Після довготривалого розгляду він став основою нового розподілу предметів на історико-філологічному факультеті і офіційно набув чинності після затвердження міністром у березні 1879 року [6, арк. 124].

У результаті складається наступна структура викладання антикознавчого комплексу дисциплін. Протягом перших чотирьох семестрів викладалися історія античної цивілізації, грека, латина та коментування античних авторів. Під час спеціалізації класики вивчали детально грецьку і римську словесність, античні старожитності, а історики всі періоди російської та всесвітньої історії.

Однак на практиці на початку 80-х років на історичному відділенні акцент був зміщений на середньовіччю і нову історію Європи, а антикознавство було представлене розбором греко-римських авторів. Таку специфіку можна пояснити відсутністю спеціалістів з історії античної цивілізації (кафедру всесвітньої історії заміщали Лучицький і Фортинський, які займалися різними питаннями середньовіччя і нового часу).

Можна виділити декілька векторів викладання антикознавчого комплексу дисциплін. До вже звичних досконалого вивчення грецької і латинської мови, коментування античних авторів різної складності, знайомства зі старожитностями та власне історією античності варто додати історію греко-римського мистецтва. Крім того, починається впровадження спеціальних курсів: морфологія грецького дієслова [8, арк. 463в.] (для бажаючих; доцент Аландський), форми грецького дієслова [7,

арк. 63в.] (його ж; для класичного відділення) пояснення античної епіграфіки [7, арк. 6] (для студентів класичного відділення; професор В.І. Модестов), нарис історії латинської фонетики та морфології [7, арк. 63в.] (для класиків, доцент Цветаєв) та інші.

Як і раніше (протягом 30-50-х років), викладання антикознавчого комплексу дисциплін відбувалося в межах трьох кафедр: грецької словесності і старожитностей, римської словесності і старожитностей та всесвітньої історії.

Після відставки в 1868 році заслуженого ординарного професора І. Я. Нейкірха та доцента К.Ф. Страшкевича кафедра грецької словесності була вакантна до початку 1870-х років. Протягом декількох років, з 1868 по 1872 рік викладання кафедральних дисциплін було доручено доктору філософії М. Є. Скворцову [1, с. 611]. В 1872-74 роках за підтримки ординарного професора Василя Івановича Модестова на кафедрі почали працювати Ф.Г. Міщенко [3, арк. 4] і П.І. Аландський [5, арк. 2]. У такий спосіб на початку 1870-х років вдалося вирішити проблему заміщення кафедри грецької словесності і старожитностей.

Після відставки у 1867 році Олександра Карловича Деллена через вислугу років дисципліни по кафедрі Римської словесності один рік викладав доцент Страшкевич. А уже з наступного, 1869, і по 1877 рік кафедру заміщав ординарний професор В. І. Модестов. Ним був підготовлений і виданий підручник з історії римської літератури. Також Модестов викладав в університеті римські старожитності, коментував авторів та проводив практичні заняття [7, арк. 6; 8, арк. 463в]. В 1876-77 роках помічником Модестова був І. В. Цветаєв. Але після короточасного перебування в Києві останній відправився підкорювати Москву [1, с. 720]. З 1877 року кафедра стає вакантною. Спочатку викладання словесності було доручено С.С. Гогоцькому. Потім предмети поділили між доцентами Міщенком і Аландським. У жовтні 1878 року був оголошений конкурс на заміщення вакантної кафедри римської словесності, за результатами якого на посаду приват-доцента прийшов Степан Іванович Бех.

Після відходу Шульгіна на кафедрі Всесвітньої історії до 1866 року продовжував працювати Ставровський. В 1864 році на посаду приват-доцентів взяли вихованців університету М.П. Драгоманова та В.Г. Авсієнка.

Останній пропрацював два роки, тоді як Драгоманов захистив дисертацію і викладав історії Греції, Риму та стародавнього Сходу (вперше в університеті) до 1875 року. Після його звільнення курс стародавньої історії було поділено між Лучицьким, Фортинським і Аландським. Лучицький читав історію стародавнього Сходу, Аландський – історію Греції, а Фортинський – історію Риму [4, арк. 1].

Таким чином, після важких 60-х років і масового відтоку кадрів, історико-філологічному факультету поступово вдалося замістити всі вакантні кафедри провідними фахівцями, що позитивно вплинуло на розвиток антикознавства. З іншого боку, із прийняттям нового статуту ускладнюється структура викладання антикознавчих дисциплін. З'являються спеціальні й удосконалюються звичні курси, які урізноманітнюють перелік предметів, присвячених античності. Створюються сприятливі умови для більш детальної спеціалізації.

Список використаних джерел

1. Биографический словарь профессоров и преподавателей имп. Университета Св. Владимира (1834-1884) / Под ред. В.С. Иконникова. – К., 1884.
2. Докладные записки профессоров Модестова и Гогоцкого и доцентов Фортинского, Терновского и Мищенко о необходимости реформы преподавания предметов на факультете. – Державный архив м. Киева (далі – ДАК), ф. 16, оп. 465, т.1, спр. 912. Докладные записки..., 37 арк.
3. Об определении г. Мищенко доцентом по кафедре греческой словесности. ДАК, ф. 16, оп. 313, спр. 184, Докладные записки..., 9 арк.
4. О поручении доцентам Лучицкому, Аландскому и Фортинскому чтения лекций по древней всеобщей истории для студентов историко-филологического факультета. ДАК, ф. 16, оп. 315, спр. 122, Докладные записки..., 2 арк.
5. Об определении г. Аландского на должность доцента по кафедре греческой словесности. ДАК, ф. 16, оп. 313, спр. 61, Докладные записки..., 19 арк.
6. По вопросу о разделении историко-филологического факультета на отделения. ДАК, ф. 16, оп. 313, спр. 145, Докладные записки..., 147 арк.
7. Расписание и обозрение лекций на 1876-77 учебный год. ДАК, ф. 16, оп. 315, спр. 57, Докладные записки..., 85 арк.
8. Расписание и обозрение лекций на 1877-78 учебный год. ДАК, ф. 16, оп. 316, спр. 86, Докладные записки..., 75 арк.
9. Чесноков В.И. Правительственная политика и историческая наука России 60 – 70-х годов XIX века. Исследовательские очерки. / В.И. Чесноков. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1989 – 208 с.

Надійшла до редколегії 25.09.14

А. Крижевський, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ АНТИКОВЕДЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТЕ СВ. ВЛАДИМИРА В 60 – 80-Х ГОДАХ XIX В.

В статье рассматривается развитие антиковедения в университете Св. Владимира в контексте изменений на историко-филологическом факультете в 60 – 80-х годах XIX в. Проанализированы особенности преподавания антиковедческих дисциплин после создания отделений на факультете и распределения между ними предметов.

Ключевые слова: Университет Св. Владимира, антиковедение, историко-филологический факультет, устав 1863 года, история античности.

A. Kryzhevskiy, Postgraduate student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FEATURES CLASSICS DEVELOPMENT AT SAINT VLADIMIR UNIVERSITY DURING OF THE 19th CENTURY

The article considers the Classics development at the St. Vladimir University in the context of changes to the historical-philological faculty during 19th century. The author analyses the features of teaching classics subjects after the establishment of branches in the Faculty and distribution subjects.

Keywords: Saint Vladimir University, Classics, Faculty of History and Philology, the history of classical antiquity.